

JESMO LI SPREMNI ZA PROMJENE? PREVENCIJA DISKRIMINACIJE AZILANATA KROZ PRIJEDLOG MJERA ZA OSVJEŠĆIVANJE JAVNOSTI

UDK: 316.647.82-054.7(497.5)

Stručni rad

Sažetak: *Ovaj rad se bavi pitanjima azilanata i tražitelja azila u Republici Hrvatskoj. Ponuđene su osnovne definicije, kao i zakonski okvir, a prikazano je i dosadašnje stanje unutar politika koje se odnose na rad s ovim skupinama. Uz standardnu obradu postojeće literature, podaci su prikupljeni i putem polustrukturiranih intervjua sa zaposlenicima ustanova koje neposredno rade s azilantima i tražiteljima azila. Opisani su problemi s kojima se azilanti i tražitelji azila svakodnevno susreću, od zakonskih ograničenja pa do nemogućnosti učenja jezika ili participiranja na tržištu rada.*

U radu su ponuđeni i prijedlozi mjera za osvještavanje javnosti, senzibilizaciju i smanjenje ksenofobije i diskriminacije, među kojima su organizacija raznih događanja, koja bi uključivala marginalizirane skupine, ali i volontere i građane.

Ključne riječi: *azilanti, tražitelji azila, socijalna integracija, javnost, problemi intergacije, osvještavanje.*

UVOD

DRUŠTVENO-SOCIOLOŠKI PROBLEM AZILANATA U HRVATSKOM DRUŠTVU

Posljednjih nekoliko godina može se primjetiti zamjetan porast zanimanja javnosti i medija prema tražiteljima azila i azilantima. Stanovnici naselja i gradova negoduju zbog novih stanovnika, a njihovo negodovanje popraćeno je i ne baš pozitivnim medijskim natpisima.

Zaštita izbjeglica i azilanata, kako to kaže Baričević, (2013.) oduvijek je kompleksan fenomen, pogotovo ako se u obzir uzme činjenica da se oni nalaze između glavnih pitanja koja se bave ljudskim pravima i krucijalnim problemima državne neovisnosti. Kao predmet ljudskih prava zaštita izbjeglica determinira jednu od najvećih i najvrijednijih ljudskih vrijednosti.

Navedene okolnosti i razlike u procesima migracija te naše osobno iskustvo s azilantima i volonterima koji rade s azilantima i tražiteljima azila potaknuli su nas da se pozabavimo ovom temom. S obzirom na nezainteresiranost za bavljenje ovom tematikom te na malu publikaciju radova iste teme, prvenstveno smo se kao autori usmjerili na mjere kojima bismo preventirali diskriminaciju nad azilantima, a koje su usmjerene na to da

azilanti aktivno s građanima i širom zajednicom sudjeluju u tim mjerama. Kako bismo prikupili više informacija i saznanja o problemima koji su vezani uz tematiku azilanata proveli smo intervjue s osobama koje s njima rade ili u procesu socijalne integracije ili u prihvatilištu za azilante ili im pružaju neke vidove pravne pomoći. Konkretno, intervjue smo obavili s Crvenim križom (Integracijska kuća) odnosno socijalnom radnicom, gđom Majom Kadoić koja radi s azilantima u procesu socijalne integracije te s gđom Marijanom Orešković- Kodba, socijalnom radnicom koja radi u prihvatilištu za azilante. Također, intervjue smo obavili i s gđom Teom Vidović, diplomiranom socijologinjom, koja radi u Centru za mirovne studije. Dijelove intervjua, osobna mišljenja, stavove i stajališta ispitanica, naveli smo u radu.

Početni dio rada nudi zakonodavni okvir azilanata te pojašnjava razliku između azilanata i tražitelja azila. Potom se usmjeravamo na socijalni dio integracije azilanata odnosno na njihova prava i obveze te poteškoće s kojima se susreću u toku svoje integracije. U završnom dijelu rada, nakon što smo prikazali pravnu i socijalnu sliku u društvu, navodimo konkretne mjere za prevenciju diskriminacije azilanata u društvu.

U radu Benčić i sur. (2006.) navodi se kako od pregledana 82 članka koji su objavljeni u periodu od rujna 2005. do veljače 2006. te se zaključuju da je u Hrvatskoj stanje po pitanju ksenofobije, informiranosti o pitanju azila, senzibilnosti te ljudskih prava i dalje alarmantno.

Čitajući članke iz 2013. godine, uočili smo da se stanje nije bitno izmijenilo, azilanti se i dalje suočavaju s jednakim problemima i dalje postoji negativan stav javnosti prema njima, ali i uvijek prisutna neinformiranost o njihovim pravima i barijerama na koje nailaze i s kojima se suočavaju u Hrvatskoj. Utipkamo li riječ azilanti u *Google* tražilicu dobit ćemo brojne članke od kojih će rijetko koji biti pozitivnog karaktera. Tako možemo pročitati informaciju kako su tri tražitelja azila iz Maroka opljačkala i pokušala silovati 19-godišnju djevojku¹, kako je jedan od azilanata osumnjičen za ozljeđivanje zaštitara², o njima se govori kao o problemu³, itd.

Ono što je nadalje zabrinjavajuće je čitati komentare čitatelja ispod članaka (*"treba ih ubiti bez puno pitanja!!!, To je jedino što znaju raditi, otimati, krasti, a silovanje im dođe*

¹Pregledano na stranicama Dnevnika hr. 03.10.2013. godine: <http://dnevnik.hr/vijesti/crna-kronika/zagreb-azilanti-napali-mladu-djevojku-i-silovali-je---302905.html>

²Pregledano na stranici Tportal, 04.10.2013. godine: <http://www.tportal.hr/vijesti/crnakronika/242402/Azilant-osumnjicen-za-ozljeđivanje-zastitara.html>

³Pregledao na stranici Youtube 03.10.2013. http://www.youtube.com/watch?v=HOQ3_izX1cY

kao malo rasonode na poslu, Da su stolari, radili bi stolice i namještaj. Svak' radi što najbolje zna...").

U medijima se vrlo često mogu vidjeti i članci o nezadovoljnim stanovnicima naselja Dugave u kojem se nalazi azil, a koji azilante u svom susjedstvu vide kao veliki problem. Ovakvo nezadovoljstvo može se objasniti ksenofobijom (pojam koji označava strah ili mržnju prema strancima i njihovoj kulturi).

Pretražujući internetske stranice vrlo je teško pronaći članke koji govore o azilantima s pozitivnog aspekta, kao i članke o iskustvu pozitivne integracije tih osoba u našem društvu iako takvih primjera naravno ima. Informacije takvog tipa mogu se saznati samo razgovorom s osobama zaposlenima u azilu te samim azilantima (tako se od gospođe Selme Golubović koja izravno radi s azilantima mogu čuti i brojna pozitivna iskustva - od zapošljavanja azilanata u našoj zemlji, preko činjenice kako su neka od djece u azilu najbolji učenici u svojim razredima, najbolji na fakultetima koje studiraju itd.)

Budući da živimo u zemlji u kojoj je zbog rata veliki broj ljudi i sam imao iskustva s potragom boljeg života izvan granice, teško je razumijeti ovakvu netrpeljivost prema pripadnicima drugih naroda koji su svoje utočište pokušali pronaći kod nas. Ne bismo li trebali biti susretljiviji i sretniji što sada mi možemo biti zemlja koja će ponuditi sklonište drugima koji se nalaze u sličnoj situaciji kao i mi u prošlosti?

Povećan broj tražitelja azila može nam poslužiti kao pokazatelj lošeg stanja ljudskih prava u drugim zemljama te biti pokretač promjena u našem, ali i drugim društvima, a tražitelji azila i azilanti svojim iskustvima mogu obogatiti i senzibilizirati naše društvo te pridonijeti smanjenju ksenofobije. Izražen negativitet domaćih medija, prema našem mišljenju, dovodi do još više problema, kao što su porast nasilja prema tražiteljima azila i azilantima od strane građana, produbljivanje diskriminacije, netrpeljivosti itd.

PRAVNI OKVIR POJMA „AZILANT“

DEFINICIJA I RAŠČLANJENJE POJMA

Pravo azila zajamčeno je i definirano Ustavom Republike Hrvatske i Zakonom o azilu. Tako, za pravo azila, Ustav RH navodi (85/2010., Čl 33, st. 1): „*Strani državljanin i osobe bez državljanstva mogu dobiti utočište u Republici Hrvatskoj, osim ako su progonjeni za nepolitičke zločine i djelatnosti oprečne temeljnim načelima međunarodnog prava.*“

Potrebno je napraviti razliku između azilanata i osoba koje traže azil. Prema Zakonu o azilu (NN, 79/97, 88/10, 143/13, čl.2), tražitelj azila je stranac koji podnese zahtjev za azil o kojemu nije donesena izvršna odluka. Azilant je izbjeglica koji se ne nalazi u zemlji svog državljanstva ili osobi bez državljanstva koja se nalazi izvan zemlje uobičajenog boravišta, a koja se zbog osnovanog straha od proganjanja zbog svoje rase, vjere, nacionalnosti, pripadnosti određenoj društvenoj skupini ili političkog mišljenja ne može, ili se zbog tog straha ne želi staviti pod zaštitu te zemlje.

Uz Ustav RH i Zakon o azilu, Nacionalni program zaštite i promicanja ljudskih prava za razdoblje od 2013. do 2016. (Vlada Republike Hrvatske, 2013.). također spominje azil te prema njemu, stranac koji se zakonito nalazi na teritoriju Republike Hrvatske ne može biti protjeran ni izručen drugoj državi, osim kad se mora izvršiti odluka donesena u skladu s međunarodnim ugovorom i zakonom. Premda pravno neobvezujući, u tom kontekstu najvažniji dokumenti za razvoj sustava azila u Hrvatskoj su Nacionalni program zaštite i promicanja ljudskih prava od 2013. Do 2016. i Migracijska politika RH za 2013.-2015. godine. Smatramo da su ovi dokumenti izuzetno važni jer zaštićuju, promiču, unaprijeđuju i detaljno razrađuju ljudska prava u Republici Hrvatskoj te djeluju na podizanje svijesti o važnosti poznavanja i ostvarivanja ljudskih prava.

Radna skupina Stalnog povjerenstva za provedbu integracije stranaca u hrvatsko društvo je izradila Akcijski plan za uklanjanje prepreka u ostvarivanju pojedinih prava u području integracije stranaca za razdoblje od 2013. do 2015. godine. Tim su planom utvrđene mjere koje se provode zajedno s ostalim državnim tijelima, tijelima lokalne i područne (regionalne) samouprave, znanstvenim institucijama, civilnim društvom itd. Mjere su najviše bazirane na reguliranje položaja i integraciju tražitelja azila, azilanata i osoba pod supsidijarnom zaštitom (Vlada Republike Hrvatske, 2013.).

U Hrvatskoj, prvi Zakon o azilu donešen je 2003. godine, potom 2007. godine, dok je dodatno unaprjeđenje sustava postignuto 2010. godine izmjenama i dopunama Zakona o azilu, kojim je sustav azila Republike Hrvatske u potpunosti usklađen s pravnom stečevinom Europske unije. Zakon je dodatno nadopunjen novim izmjenama 2013. godine.

PRAVA I OBVEZE TRAŽITELJA AZILA

Prema Zakonu o azilu (NN, 79/97, 88/10, 143/13) Nije dopušteno prisilno udaljiti ili na bilo koji način vratiti stranca u zemlju u kojoj bi njegov život ili sloboda bili ugroženi

zbog rasne, vjerske ili nacionalne pripadnosti, pripadnosti određenoj društvenoj skupini ili zbog političkog mišljenja ili u zemlji u kojoj bi mogao biti podvrgnut mučenju, nečovječnom ili ponižavajućem postupanju ili kažnjavanju (čl.3).

U slučaju da azil ne bude odobren, strancima se nudi mogućnost pružanja supsidijarne zaštite, u slučajevima kada se opravdano vjeruje da bi povratkom u zemlju podrijetla osoba bila izložena riziku trpljenja nepravde (čl.7).

Prema novom Zakonu o azilu iz 2013. dodan je dio o mogućnosti prisilnog udaljavanja ili vraćanja u drugu zemlju stranca kojemu je odobren azil ili supsidijarna zaštita ako predstavlja opasnost za nacionalnu sigurnost ili je pravomoćno osuđen za teško kazneno djelo te predstavlja opasnost za pravni poredak (čl.3, st.2).

U Zakonu o azilu (čl.4). stoji kako će se azil u Republici Hrvatskoj odobriti strancu izvan zemlje svog državljanstva ili osobi bez državljanstva izvan zemlje svog boravišta ako postoji osnovan strah od proganjanja te osobe zbog neke od diskriminatornih osnova kao što su rasa, vjera, nacionalnost itd., a zbog kojih se osoba ne može ili ne želi vratiti u svoju zemlju.

Stranac koji podnese zahtjev za azil (tražitelj azila) smješta se u Prihvatište⁴ za tražitelje azila, gdje ima osigurane odgovarajuće uvjete za život i smještaj, što podrazumijeva hranu, odjeću i nužne higijenske potrepštine. Osim toga ima pravo i na novčanu pomoć, osim ako je u radnom odnosu ili ako posjeduju novčana sredstva ili su mu novčana sredstva osigurana na drugi način. Ukoliko posjeduje vlastita sredstva tražitelj azila može o svom trošku boraviti na bilo kojoj adresi u Republici Hrvatskoj, uz prethodnu suglasnost Ministarstva unutarnjih poslova (čl.33, čl. 38).

Azilant i stranac pod supsidijarnom zaštitom imaju pravo na boravak i slobodu kretanja u Republici Hrvatskoj, pravo na smještaj i to najduže 24 mjeseca od dana konačnosti rješenja kojim se odobrava azil, pravo na plaćeni rad, pravo na zdravstvenu zaštitu na onoj razini kao i osiguranik obveznog zdravstvenog osiguranja u Republici Hrvatskoj, pravo na osnovno, srednje i visoko školovanje pod istim uvjetima kao i hrvatski državljanin u skladu s posebnim propisima. Azilant ostvaruje pravo na usavršavanje, prekvalifikaciju, dokvalifikaciju i specijalizaciju pod istim uvjetima kao hrvatski državljanin. Nadalje, azilanti i osobe pod supsidijarnom zaštitom imaju pravo na slobodu vjeroispovijesti i vjerskog odgoja djece. Tome se dodaje i besplatna

⁴ Prihvatište za tražitelje azila je objekt koji služi kolektivnom smještaju tražitelja azila (Zakon o azilu, NN, 79/97, 88/10, 143/13, čl.2)

pravna pomoć, pravo na spajanje obitelji, pravo na socijalnu skrb i pomoć pri uključivanju u društvo (čl. 40, čl. 42., čl. 44, čl. 45).

U Zakonu o azilu navodi se kako se Zahtjev za azil podnosi u Prihvatištu. Namjera za podnošenje zahtjeva za azil može se izraziti i prilikom obavljanja granične kontrole na graničnom prijelazu, a podnošenje zahtjeva se može izraziti i u policijskoj upravi u slučaju da se stranac već nalazi na području Republike Hrvatske.

U razgovoru s gospođom Marijanom Orešković Kodbom objašnjen nam je postupak smještanja tražitelja azila:

„Šalju ih u prihvatni centar dok ne dobiju rješenje, pozitivno ili negativno. Imaju pravo na 3 obroka dnevno te na 100kn od Centra za socijalnu skrb (mjesečno), a to rješava Ministarstvo unutarnjih poslova, Odjel za azil i integracije. Do 2006. godine, u Kutini je bio prihvatni centar, svi ljudi koji bi podnijeli zahtjev bi tamo išli, međutim jedan dio ljudi bi se tamo relativno kratko zadržavao jer je poznato da je Hrvatska njima tranzitna zemlja, najčešće žele idi u Švedsku, Njemačku, Nizozemsku ili Italiju. Ono što rade djelatnici Crvenog križa je psihosocijalni tretman, mi nemamo nikakve veze sa administracijom niti onim što radi Ministarstvo unutarnjih poslova, oni rade jedan dio posla mi drugi. Ono što mi radimo je pružanje humanitarne pomoći, higijenske potrepštine, odjeće, obuće, potrebe za djecu i za bebe, organiziranje igraonica za djecu, kreativnih radionica za žene, aktivnosti za muškarce, tečajeve hrvatskog jezika, djeci koja pohađaju nastavni program pomažemo pri učenju... Mi im svakodnevno pomažemo da ih uključimo u aktivnosti da im produktivno prođe dan, organiziramo im različite izlete, aktivnosti van prihvatilišta i ostalo...

Iz gore navedenih informacija svakako je najzanimljivija informacija o tome kako tražitelji azila dobivaju novčanu pomoć od samo stotinu kuna na mjesec što nije dovoljno za adekvatan i kvalitetan život.

Prema direktivi o postupku azila - Zajednički europski sustavi azila, države članice obvezne su tražiteljima azila osigurati pristup postupku azila, ostanak na teritoriju države, na granici ili u tranzitnoj zoni do završetka ispitivanja zahtjeva za azilom, zatim pravo na žalbu na negativnu odluku, uključujući i odluku o neprihvatljivosti zahtjeva u postupku na granici te pristup UNHCRu (Europska Unija, 2014.).

Azilant i stranac pod supsidijarnom zaštitom je obavezan poštivati Ustav, zakone i druge propise Republike Hrvatske te u roku od 8 dana prijaviti boravište i promjenu adrese stanovanja.

SOCIJALNA INTEGRACIJA AZILANATA

Ministarstvo unutarnjih poslova (MUP) nadležno je za postupak prihvata i smještaja tražitelja azila (Kutina i Zagreb). Nakon donošenja odluke, odnosno prihvata tražitelja azila, institucije koje su odgovorne za zaštitu i integraciju su nevladine organizacije i nadležne državne institucije. Unutar samog MUP-a, osoba zadužena za vođenje i koordiniranje integracije je službenik, čija je zadaća provoditi individualan rad i zaštitu prava sa strancima kojima je odobren azil. Njegov rad obuhvaća upoznavanje azilanata s njihovim pravima, ali i pomaganje u komunikaciji s nadležnim državnim institucijama i ostvarivanju prava u radu s istima (Zakon o azilu, NN 79/07, 88/10, 143/13).

POJEDINA PODRUČJA INTEGRACIJE

Boravak i smještaj

Azilant dobiva potrebne dokumente (osobnu iskaznicu za stranca koja vrijedi 5 godina, uvjerenje o prijavi boravka, potvrdu o matičnom broju i potvrdu o OIB-u) u svrhu ostvarivanja prava i obveza. Osobne iskaznice izdaju se o trošku MUP-a. Osobe kojima je u Republici Hrvatskoj odobren azil imaju pravo na smještaj, a za organiziranje njihovog smještaja nadležno je Ministarstvo socijalne politike i mladih.

Kako nam je ispričala gđa Maja Kadoić, koja radi u Crvenom križu koji pomaže azilantima i osobama pod supsidijarnom zaštitom tijekom procesa integracije u društvo, *nakon što osoba dobije supsidijarnu zaštitu ili azil, ima 2 godine plaćene integracije što znači da de joj u tom periodu država omogućiti privatni stan, pokriti troškove stanovanja te ima pravo biti korisnik pomoći kao nezaposlena osoba.*

Također, imaju pravo na pučku kuhinju i 800 kuna (za samca) mjesečne novčane pomoći.

Problem

Visoke cijene najma, ali i slaba suradnja najmodavaca s azilantima, kao i s centrima za socijalnu skrb, koji imaju ulogu posrednika pri sklapanju ugovora o najmu predstavljaju glavni problem. Također, većina osoba se ne uspije osamostaliti u potpunosti u roku od dvije godine te imaju problema s kasnijim nalaženjem smještaja.

Rad

Azilanti imaju pravo na rad bez radne ili poslovne dozvole. Kako bi pronašli zaposlenje, prijavljeni su na Hrvatski zavod za zapošljavanje gdje imaju sva prava kao i hrvatski državljani.

Problem

Velik dio azilanata posjeduje status NKV radnika. Nužni su koraci koji obuhvaćaju prekvalifikaciju i poticaje kako za poslodavce, tako i za same azilante.

Gđa Maja Kadoić kaže kako sam proces prijave na Hrvatski zavod za zapošljavanje je kompleksan i traje dugo: *„Kada osoba dođe prvi put na Zavod za zapošljavanje i nema prevedene sve dokumente ide kod prvog savjetodavca koji je namjenjen ljudima koji nemaju kvalifikacije. Nakon što se svi dokumenti prevedu, odnosno, nakon što se upišu kvalifikacije, mijenja se savjetodavac, a to traje dosta dugo, jer ako osoba ne zna latinično pismo, ništa mu ne znači ako mu napišete da ode nešto obaviti kada on to ne razumije, a kada imate 40-50 ljudi s kojima to trebete obaviti, to jako dugo traje, a to je samo jedan od segmenata njihovog procesa socijalne integracije. Kada uzmete u obzir da imamo oko 600 obitelji u integraciji, a mnogi su izašli iz nje, ali su još uvijek u našem procesu i još uvijek trebaju našu pomoć, iako im je ovo već pet ili šest ili sedam godina integracije, vidite da to zaista traje puno dulje od predviđenog.“*

Zdravstvena zaštita

Azilanti imaju pravo na zdravstvenu zaštitu u istoj mjeri kao i osiguranici obveznog zdravstvenog osiguranja u RH, a troškovi se isplaćuju iz državnog proračuna s pozicije ministarstva nadležnog za poslove zdravstva (Zakon o azilu, čl. 44).

Problem

Prema Zakonu o zdravstvenom osiguranju, članovi obitelji azilanata, kod prijave, imaju pravo na besplatnu primarnu zdravstvenu zaštitu koja ne pokriva daljnja liječenja. Radi se o primarnoj zdravstvenoj zaštiti prve dvije godine njihova boravka u RH.

Obrazovanje

Azilanti imaju pravo na osnovno, srednje i visoko školovanje pod istim uvjetima kao i hrvatski državljani za što je nadležno Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta . Djeca su uključena u odgovarajući obrazovni sustav.

Odrasli azilanti imaju pravo na tečaj hrvatskog jezika, kulture i povijesti (Croaticum) u trajanju od 220 građanskih sati.

Problem

Ne postoji mogućnost dodatnog učenja hrvatskog jezika i ostalih predmeta, iako je to zakonski propisano. Također, pri upisima na fakultete 2011. godine, zbog neprilagođenosti informatičkog sustava, evidencije o upisanim studentima su se vodile samo za hrvatske i strane državljane, ali ne i osobe kojima je odobrena zaštita. Nadalje, model učenja hrvatskog jezika dostupan je samo u Zagrebu. Potrebno je donijeti standardni okvir rada koji se neće mijenjati, ali i povećati satnicu, jer većina polaznika ne uspije savladati jezik unutar tečaja od 220 sati.

Crveni križ se često susreće s problemima prevođenja dokumenata azilanata. Kao što navodi gđa Maja Kadoić: „*Ukoliko osoba ima završenu neku školu, dokument koji to potvrđuje se mora prevesti kod sudskog tumača da bi se potom mogao poslati u Agenciju za obrazovanje koja će vidjeti može li mu se ta škola ovdje priznati. Problemi nastaju jer oni ne mogu pokriti troškove prevođenja koji su vrlo visoki, naročito ukoliko je riječ o više osoba. Ukoliko se radi o perzijskom jeziku, jedna kartica za perzijski jezik košta 500kn, a ta se svota popne i do 2000 kn kada se radi o 4 do 5 kartica. Tu im mi pomožemo, Crveni križ pokrije troškove prevođenja....*

Ono za što se gđa Maja Kadoić zalaže je da *one osobe koje imaju završenu osnovnu školu (u svojoj matičnoj zemlji, ali nemaju o tome dokumentaciju u Hrvatskoj) nakon završenog tečaja prođu određeno testiranje na temelju kojeg bi se vidjelo je li zaista potrebno da pohađaju osnovnu školu ponovno iz razloga jer neki ljudi nemaju preferencije pohađati i srednjoškolsko obrazovanje te ih je bitno osposobiti što prije, a takav način testiranja ved postoji u drugim zemljama i zadovoljavajude funkcionira. Također, oni bi trebali u procesu integracije u roku od dvije godine naučiti hrvatski jezik, zaposliti se i živjeti od svoga rada, ali to se često ne dogodi jer te dvije godine prođu brzo, integracija ne traje dvije godine nego puno duže, postoje azilanti koji su u Hrvatskoj već četiri ili pet*

godina od dobivanja statusa i budući da Crveni križ nema velika sredstva, nastoje se bazirati na to da im na neki način u procesu integracije omoguće ono što je njima bitno.“

U razgovoru s gđom Teom Vidović koja je zadužena za integraciju u Centru za mirovne studije saznali smo da *Crveni križ ima profesoricu hrvatskog jezika, ali onda isto dolazi do problema jer oni uče u većoj grupi pa netko ima veći stupanj znanja, netko niži stupanj znanja i onda izraste neka frustracija između njih kao: „Moram te čekat!“ i zapravo dobivaju osjećaj da troše vrijeme. Također, smatra da treba postojati nekoliko različitih tečajeva hrvatskog jezika, npr. kad je čovjek stariji puno teže uči od mlađeg čovjeka. Također je problem što postoje neki koji bi samo osnove da bi se mogli samo sporazumjevati, a postoje i osobe koje bi htjele puno više naučiti.*

Socijalna skrb

Azilanti, u svrhu spajanja s članovima obitelji, ostvaruju sva prava iz socijalne skrbi kao i hrvatski državljani za što je nadležno Ministarstvo socijalne politike i mladih. Nakon 3 mjeseca od prijave na Hrvatskom zavodu za zapošljavanje trebaju podnijeti ZET-u zahtjev za besplatan prijevoz kao kategorija nezaposlenih.

Problem

Azilanti imaju pravo na besplatan gradski prijevoz, ali kako navode iz Crvenog križa, njima je on najpotrebniji u prva tri mjeseca njihova boravka u RH jer tada najviše moraju boraviti u gradu i posjećivati razne institucije radi sređivanja papirologije i ostvarivanja prava, a baš ga tada nemaju.

Gđa Marijana Orešković Kodba, socijalna radnica koja radi u Prihvatištu za azil, navodi probleme novog Zakon o socijalnoj skrbi u pogledu obitelji: *„Novi Zakon o socijalnoj skrbi ide u prilog samcima jer se osnovica povećala na 800kn (prije je iznosila 500 kn, no budući da se samcu priznavalo 120% osnovnice, taj iznos je bio 600 kn), ali ne ide u prilog obiteljima jer se taj dohodovni cenzus drugačije mjeri, 60% za uzdržavatelja obitelji i 40% za dijete i sada je to dovsjekli mač jer ukoliko osoba ode raditi, a radi za plaću manju od iznosa primanja koji joj Centar za socijalnu skrb mjesečno daje opet nije dobro, a zaustavljate da je na neki način na teret države, a s druge strane od minimalca od 2400 kn, što si možete priuštiti?“*

Pravo obroka u pučkoj kuhinji se odnosi samo na jedan obrok dnevno što znači da se sami moraju snalaziti za ostale obroke, a s 800 kuna mjesečne novčane naknade to je poprilično teško.

ČINJENICE I PROBLEMI POLITIKE SOCIJALNE INTEGRACIJE U HRVATSKOJ

Broj onih koji traže azil posljednjih je godina naglo i drastično porastao:

sedamdesetih godina ovog stoljeća u Zapadnu Europu prisatizalo je u prosjeku 30,000 azilanata godišnje, osamdesetih godina tražilo je azil oko 300,000 azilanata godišnje, a već 1992. godine oko 680,000 azilanata. U razdoblju od 1983. do 1992. godine oko 3,7 milijuna ljudi je tražilo azil. To se zbivalo u zemljama koje su 1960. godine zatvarale posljednje kampove u kojima su se zadržavale izbjeglice nakon Drugog svjetskog rata. Većina tih izbjeglica tražila je azil u susjednim, a neki i u vrlo udaljenim zemljama (Rebid, 1995.).

Statistički podaci nam pokazuju kako je u Hrvatskoj 2010. i 2011. godine najviše zahtjeva za azil bilo upućeno od strane Afganistanaca (399). Zapažen je porast tražitelja azila iz Pakistana koji je od 5 tražitelja 2012. godine, narastao na čak 68 zahtjeva 2013. godine. Također, zabilježen je porast tražitelja azila iz Somalije koja je treća po redu zemlja po broju zahtjeva za dobivanje azila (10 u 2012 godini, a čak 37. u 2013. godini). Ove tri zemlje nadalje slijede Palestina, Tunis, Libija, Maroko, Ruska Federacija, itd (Ministarstvo unutarnjih poslova, 2013.).

Ako se osvrnemo na bliže nam zemlje dolazimo do podataka kako su 4 zahtjeva podnijeli državljani Bosne i Hercegovine 2010., dok su 2011. podnijeli 12 zahtjeva. Državljanima Srbije su podnijeli 5 zahtjeva i 2010. i 2011. godine. 1 zahtjev je podnešen od državljanina Crne Gore 2010., a 2011. nije podnesen niti jedan zahtjev. Državljanima Kosova su podnijeli 5 zahtjeva 2010., a također niti jedan 2011., dok su Makedonci podnijeli po jedan zahtjev i 2010. i 2011. godine (Ministarstvo unutarnjih poslova, 2013.).

U Republici Hrvatskoj je do 2012. godine gotovo 50 osoba ostvarilo azil ili supsidijarnu zaštitu, no nedostatak integracijskih politika njihov život čini nezaštićenim i nesigurnim. Azilanti i stranci pod supsidijarnom zaštitom višestruko su diskriminirani kako svojim ranijim iskustvom tako i iskustvom boravka u Republici Hrvatskoj u kojoj često

nailaze na zatvorena vrata institucija i ksenofobne prakse hrvatskoga društva (Bužinkić i Kranjec, 2012).

Azilanti i stranci pod supsidijarnom zaštitom nailaze na niz poteškoda u svakodnevnome životu i vlastitoj integraciji, od uključivanja u obrazovni sustav, preko nemogućnosti zapošljavanja do uključivanja u društveni, kulturni i politički život Republike Hrvatske (Benčić i sur., 2006.).

Kao što socijalna radnica, gđa Maja Kadoić navodi: „...do 2014. godine 105 do 110 osoba je dobilo zaštitu, a njih oko 32 je nakon dobivanja statusa napustilo Hrvatsku jer se nisu mogli zaposliti, a nakon 2 godine socijalne integracije moraju napustiti stan koji su od države dobili, moraju sami pronaći novi stan i financirati ga što vrlo često ne uspiju s 800 kuna mjesečno.“

Kako gđa Kadoić smatra, najčešće imaju srednju ili višu stručnu spremu ukoliko govorimo o azilantima koji dolaze iz Ruske federacije ili Sirije, dok azilanti koji dođu iz Afganistana najčešće imaju samo osnovnu školu, a neki nemaju niti završenu osnovnu školu. Imamo jednog dečka koji je u svojoj zemlji završio osnovnu školu i jako dobro zna engleski jezik, srednju nije završio, ali ne možete na njegovu izjavu da je završio školu napisati mu da ima školu... ja sam išla pitati na Zavod i rekli su „ne“, da on mora završiti školu... Sada ide na tečaj, tečaj traje relativno kratko... U jednoj godini prođu četiri razreda osnovne škole... S druge strane, imamo trenutno tri dečka koji imaju završen fakultet.“

Iz izjave možemo uočiti veliki problem valoriziranja njihovih svjedodžbi kada jednom dođu u Hrvatsku. Iako su neki od njih očito obrazovani postoji problem dokazivanja te činjenic što stvara dodatne probleme budući da ponovno moraju pohađati školu

Gđa Kadoić, nadalje, spominje pojam maloljetnika bez pratnje, koji kada i upišu u školu često nestanu i da je vrlo lakše uključiti u sustav obrazovanja djecu iz obitelji koja će tu boraviti: „Također, imali smo period priljeva maloljetnih osoba koje su dolazila bez pratnje, najčešće iz Afganistana kojima nije bio cilj stjecanje obrazovanja nego potraga za boljim životom. Cilj UNHCR-a je da se te maloljetnike što bolje zbrine i da im se pruži puna pomoć. Oni su mladi i vole izlaziti i mi ih moramo razumijeti, a opet se oni moraju s druge strane ponašati kao odrasle osobe i mi smo tu njima i mama i tata i brat i sestra i doktor i socijalni radnik i učitelj... oni imaju samo nas.“

Sukladno tome, gđa Tea Vidović navodi kako: „Izrečene preporuke za oblikovanje integracijskih politika pokrivene su u 4 područja: obrazovanje, zapošljavanje, stambena

rješenja i zdravlje. Sve one trebaju biti u skladu sa različitim potrebama izbjeglica, a posebno kulturalno senzibilne. Niti na jednom planu te politike nisu razvijene, a posljedica toga je nekvalitetan i nesiguran život izbjeglica u hrvatskom društvu. Osim nevoljkosti sustava da poradi na integracijskim politikama, one nisu ni predmet europske pravne stečevine, a nedostatak refleksije vlastitog ratnog iskustva i izbjeglištva u Hrvatskoj tijekom 1990-ih godina, zapanjujuć je. Problemi s kojima se suočavaju izbjeglice u Hrvatskoj danas brojni su, a njihova rješenja vidimo u koordiniranom, jasno oblikovanom i usmjerenom procesu integracije.“

Vidović dalje navodi: „Što se tiče socijaldemografske slike, emigriraju uglavnom muškarci samci, od 20 do 40 godina, nešto rijede žene i djeca pa u konačnici i obitelji. Mislim da ta migracija nije toliko sigurna pa se boje da se nešto ne dogodi na putu pa onda ode prvo muška osoba, dođe do određene zemlje, zatraži azil i onda poslije na temelju spajanja obitelji može povući i članove obitelji za sobom. Makar je bilo i djece, maloljetnika. Ima priča jednog dečka koji je iz Somalije i kojeg su zatvorili tamo nekoliko godina i kad je izašao iz zatvora više mu nije bilo nikoga od obitelji u ulici gdje su živjeli i onda je on sam emigrirao prema Europi. Kad je došao do Hrvatske tražio je spajanje obitelji. Crveni križ mu je pronašao mamu u Njemačkoj i nedavno je otišao u Njemačku. Mama je tamo dobila azil i on je na temelju njezinog azila dobio azil.

Benčić i sur. (2006.) navodi kako država osim samih imigranata ima veliki interes da ulaganjem u ravnopravnu poziciju azilanata u društvu stvori uvjete gdje puka egzistencija neće biti pitanje ostavljeno na rješavanjem individui nego de se asistencijom države spriječiti marginalizacija azilanata čime su početni troškovi ulaganja u izjednačavanju pozicija puno manji od troškova dugoročne marginalizacije i kriminaliteta.

Na pitanje koliko im druge institucije pomažu kada im se obrate za pomoć u Crvenom križu, dobili smo odgovor kako je „...zakonom sve riješeno, ali sustavom nije razrađeno te da nedostaje više senzibiliteta i pomoći. Navode kako je problematičan i razmještaj stanova predviđenih za azilante. Ministarstvo je dalo 20 stanova za korištenje u socijalnoj integraciji, ali su ti stanovi razbacani po čitavoj zagrebačkoj županiji i dok su se prije družili u prihvatilištu, nakon dobivanja statusa su se razbježali ovisno o tome gdje je tko dobio stan te su samim time se izolirali dosta. Također, ti stanovi su najčešće prazni pa ih treba opremiti, a potom osoba potpisuje ugovor da će u tom stanu boraviti naredne 2 godine.

U Akcijskom se planu navodi kako je cilj integracije stranaca u hrvatsko društvo osiguravanje njihovog ravnopravnog statusa u odnosu na hrvatske državljane i to u gospodarskom, društvenom i kulturnom životu s posebnim naglaskom na područje obrazovanja, rada, zapošljavanja te stanovanja, u cilju ostvarenja trajnog statusa boravka i državljanstva. Područja koja su obuhvaćena ovim planom su: socijalna skrb i zdravstvena zaštita, smještaj i stanovanje, učenje jezika i obrazovanje, zapošljavanje, međuresorna suradnja te podizanje svijesti o problematici azilanata i osoba pod supsidijarnom zaštitom (Vlada Republike Hrvatske, 2013.).

ŠTO DALJE? – PRIJEDLOG MJERA ZA OSVIJEŠĆIVANJE JAVNOSTI

Proces integracije je kompleksan i dugotrajan proces koji iziskuje veliki trud i blisku suradnju nadležnih vladinih i nevladinih organizacija, privatnog sektora, građana kao i samih azilanata, odnosno, potreban je multidisciplinarni pristup. Potrebno je uključiti što više volontera koji bi bili educirani za rad na integraciji azilanata te koji bi im mogli svakodnevno pomagati (odlazak na razgovor za posao, pregledavanje oglasa i pisanje molbi, odlazak kod liječnika, pomoć u učenju hrvatskog jezika i drugih predmeta, odlazak u različite institucije ...). Uz multidisciplinarni pristup potreban je i vremenski resurs.

Veliki doprinos je moguć od strane medija koji su do sada uglavnom prenosili negativnu sliku azilanata. Ukoliko bi se putem medija počelo više govoriti o uvjetima njihova života, pravima u Republici Hrvatskoj, stambenom pitanju kao i društvenom životu, a manje o 'senzacionalističkim' pričama koje su većinom negativno usmjerene prema njima, osvijestila bi se javnost o problemima s kojima se susreću, promicala bi se njihova prava i utjecalo bi se na daljnji rad za njihovu zaštitu i lakše ostvarenje njihovih prava.

Smatramo također da sama politika nije pretjerano zainteresirana za ovu populaciju i time ne ulaže puno truda u unapređenje statusa azilanata i rješavanje njihovih problema. Trebalo bi uključiti i vjerske institucije na suradnju i rad s azilantima, naročito oko onih pitanja i problema koja država ne može riješiti.

Kako smo saznali u razgovoru sa Marijanom Orešković Kodbdom: *Novi prihvatni centar će biti Porin, a u Kutini će biti centar za ranjive skupine, najčešće obitelji s djecom, žene samice, maloljetnu djecu itd.*“

Jedan od načina kako bi probleme s kojima se azilanti susreću učinili vidljivijima je snimanje dokumentarnih filmova ove tematike. Na ovaj bi se način široj publici prikazao težak život azilanata, neadekvatnost prostora u kojem žive, no i neki pozitivni aspekti

njihovog života (odnos s volonterima, primjeri pozitivne integracije, pozitivan odnos s građanima...). Mišljenja smo kako bi za takvim sadržajem postojao interes budući da se u Zagrebu i ostatku Hrvatske održavaju razni festivali dokumentarnog i igranog filma kao što je primjerice Human Rights Festival. Ono što je nadalje važno je prikazivati filmove ovakvog sadržaja i na televiziji, jer tada postaju dostupni široj publici, dok se prikazivanjem u kinima rezervirani samo za određeno gledateljstvo. Na temu azila u Hrvatskoj su već snimljeni neki od filmova. Jedan od njih je i *I'm nobody*⁵. Kao glavni problem ostvarivanja ovakvih projekata vidimo njihovu skupoću.

Budući kako je jezik jedan od glavnih preduvjeta za kvalitetnu integraciju u novoj zemlji, ali i oruđe koje olakšava pristup radnim mjestima, široj socijalnoj mreži te općenito lakše snalaženje u novoj sredini, potrebno je azilantima osigurati i kvalitetniji pristup njegovom učenju. U prihvatilištu za azilante saznali smo kako za sada ne postoji tečaj hrvatskog jezika koji bi bio formalno organiziran od strane institucija, već se on uči u sklopu organizacija Crvenog križa i Centra za mirovne studije gdje to rade volonteri/studenti. Smatramo kako bi organiziranje npr. večernje škole u kojoj bi azilanti učili jezik bilo jedno od boljih organizacijskih rješenja. Za sufinanciranje bi osim državne vlasti mogla biti zainteresirana i lokalna zajednica, kao i građani putem svojih donacija. Ovakav način učenja bi bio dobar za azilante, no postavlja se pitanje što s tražiteljima azila? Istina je da se neki od njih kratko zadržavaju u Hrvatskoj, no mnogi od njih se zadrže i do godine dana čekajući rješenje o prijehu.

Uz formalne akcije kao što su učenje jezika i snimanje filmova, smatramo kako je potrebno činiti akcije i na neformalnoj razini. Jedna od takvih neformalnih akcija je organizacija, primjerice kuharskih, muzičkih i književnih događanja na kojima bi azilanti npr. na glavnom gradskom trgu prikazali pozitivne aspekte svoje kulture. Pokretači ove akcije bile bi udruge za promicanje ljudskih prava zajedno sa azilantima i ostalim zainteresiranim građanima. Uz sve navedeno, azilanti i tražitelji azila bi mogli predstaviti svoje matične zemlje pripremajući hranu koja je karakteristična za zemlje iz kojih dolaze. Cilj ovakvih manifestacija bio bi poticanje multikulturalnosti, ali i upoznavanje s kulturom, smanjenje ksenofobije i približavanje jednih drugima. Problem bi bili visoki troškovi organizacije, a bilo bi potrebno dobiti dopuštenje grada, prostor, ali i osigurati sanitarne uvjete.

⁵ Posjećeno 27. siječnja 2014 na mrežnim stranicama Libele: <http://www.libela.org/sa-stavom/4721-ja-sam-nitko-mozda-nemam-buducnosti/>

Kako nam je Maja Kaodić navela, najpotrebniji su im volonteri koji bi im pomagali u radu u prihvatilištu te donacije, oblici pomoći kroz odjeću, obuću, higijenske potrepštine kao i potrepštine za djecu.

U tekstu smo već naveli kako prema azilantima vlada izražen negativitet medija, te da je hitno potrebna promjena pristupa. Jedan od načina je i pisanje mailova redakcijama naših novina i popularnih internetskih stranica s apelom da intervjuiraju osobe koje su se uspješno integrirale ili da napišu članak s pozitivnog aspekta kako i se pokazala zainteresiranost za ovakvu vrstu sadržaja. Također, zainteresirane osobe bi i same mogle pisati članke za neke od naših internet portala. Cilj ovakvih akcija je smanjenje diskriminacije i ksenofobije te pokazivanje perspektive samih azilanata jer se "njihova strana priče" jako rijetko čuje.

Način djelovanja koji je već raširen i popularan su i seminari i radionice za srednjoškolce i studente. Na taj bi im se način predstavio problem azila, ali i dovela osoba koja se uspješno integrirala kako bi čuli o tome iz "prve ruke". Radionice bi se organizirale između srednjih škola i fakulteta, azilanata i zaposlenika azila, te udruga za promicanje ljudskih prava i građanskog odgoja, a provodili bi ih educirani studenti i zaposlenici udruga. Na ovaj način bi se na problem djelovalo u korijenu - radom sa srednjoškolcima. Mogući problemi su nezainteresiranost školskog osoblja za ovakvu vrstu edukacije, problem pronalaska osobe koja bi došla podijeliti svoja iskustva, nezainteresiranost učenika i studenata da pohađaju radionice itd.

Ono što bi, prema našem mišljenju trebalo napraviti je organizirati praksu studenata socijalnog rada u prihvatilištima za azilante te potaknuti studente da se uključe u volontiranje.

Vođeni načelima struke, ali i etičkim kodeksom, socijalni radnici su obvezatni pomagati svim marginaliziranim i depriviranim osobama u društvu pa tako i tražiteljima azila i azilantima. Integrirajući rad u zajednici i direktan rad s korisnicima, mogu uvelike pridonijeti smanjenju razlika i poticati međusobnu suradnju i suživot.

ZAKLJUČAK

Azilanti i tražitelji azila predstavljaju osjetljivu populaciju kojoj je nužno pružiti zaštitu, ali i jednake prilike koje su omogućene većinskom stanovništvu. Kroz procese integracije moguće je povećati međusobnu suradnju i razumijevanje, a smanjiti netrpeljivost i diskriminaciju. Prvenstveno, neophodno je osigurati i provoditi tečajeva hrvatskog jezika, po mogućnosti na više razina, ovisno o potrebama azilanata i tražitelja azila. Nadalje, nužno je omogućiti priznavanje svjedodžbi u smislu da one budu "primjenjive" i u Hrvatskoj, ali i priznavanje diploma o završenom stupnju obrazovanja, kako bi se azilanti i mogli zaposliti, sukladno svojim mogućnostima i obrazovanju. Slažemo se kako bi bilo dobro uvesti „testiranje“ nakon završenih tečajeva kako oni koji imaju dovoljno znanja iz određenih predmeta ne bi morali ići u osnovnu školu. Uz ove korake, još treba poduzeti niz drugih, kojima bi se uskladili zakoni i putem kojih bi se osigurao smještaj, naknade i slično naročito za one azilante koji u dvije godine socijalne integracije ne nađu zaposlenje ili oni kojima sam proces socijalne integracije traje puno duže od predviđene dvije godine.

Uz rad Ministarstava i nevladinih organizacija, nužno je uključiti i volontere i građane, koji bi bili spremni „iz prve ruke“ pomoći ovoj osjetljivoj skupini, organiziranjem raznih manifestacija, tribina, akcija i festivala.

Naposljetku, nikako se ne smije zaboraviti da imaju jednaka prava kao i svi ostali ljudi bili ili ne bili građani ove zemlje. Ako ništa drugo, jednake uvjete im osigurava Opća deklaracija o ljudskim pravima (Opća deklaracija o ljudskim pravima, NN, međunarodni ugovori 12/09, čl. 3, čl. 7., čl. 14, čl. 23):

„Svi su pred zakonom jednaki i svi imaju pravo na jednaku pravnu zaštitu, bez ikakve diskriminacije.“

„Svatko pred progonom ima pravo tražiti i dobiti utočište u drugim zemljama.“

„Svatko ima pravo na rad, slobodan izbor zaposlenja, pravedne i primjerene uvjete za rad i zaštitu od nezaposlenosti.“

„Svatko bez ikakve razlike ima pravo na jednaku naknadu za isti rad.“

„Svatko ima pravo na život, slobodu i osobnu sigurnost.“

LITERATURA

1. Baričević, V. (2012). Postnacionalna ili nacionalna Europa? Europske politike azila i imigracijske kontrole. *Anali hrvatskog politološkog društva*, 8(1), 137-177.
2. Benčić, S., Bosanac, G., Miletid, G., Parić, A., & Župarić-Iljić D. (2006). *Azil u Hrvatskoj, Integracijske politike*. Zagreb: Centar za mirovne studije.
3. Bužinkić, E. i Kranjec, J. (2012). *Integracijske politike i prakse u sustavu azila u Rebulici Hrvatskoj*. Zagreb: Centar za mirovne studije.
4. Europska unija (2014). *Zajednički europski sustav azila*. Luxemburg: Ured za publikacije Europske unije.
5. Ministarstvo unutarnjih poslova (2013). *Statistički pregled temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata rada u 2012. godini*. Zagreb, Ministarstvo unutarnjih poslova.
6. Ministarstvo unutarnjih poslova (2012b). *Konferencija o integraciji azilanata i stranaca pod supsidijarnom zaštitom*. Zagreb: Ministarstvo unutarnjih poslova.
7. Opća deklaracija o ljudskim pravima. *Narodne Novine, međunarodni ugovori*, 12/1996.
8. Rebid, A., (1995). Pitanje azilanata u Europi i u Hrvatskoj. *BS*, 65(3-4), 495-511.
9. Ured za Publikacije Europske unije (2014). *Zajednički europski sustavi azila*. Luxembourg: Ured za publikacije Europske unije.
10. Ustav Republike Hrvatske. *Narodne novine*, br. 85/2010. – pročišćeni tekst.
11. Vlada Republike Hrvatske, Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina (2013) *Akcijski plan za uklanjanje prepreka u ostvarivanju pojedinih prava u području integracije stranaca u hrvatsko društvo u razdoblju od 2013. do 2015. godine*. Zagreb: Vlada Republike Hrvatske.
12. Vlada Republike Hrvatske, Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina (2013). *Nacionalni program zaštite i promicanja ljudskih prava za razdoblje od 2013 do 2016 godine*. Zagreb: Vlada Republike Hrvatske.
13. Zakon o azilu. *Narodne Novine*, 79/1997, 88/2010, 143/2013.
14. Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o azilu. *Narodne Novine*, 143/2013.

Abstract: *This paper deals with the issues of asylum seekers in the Republic of Croatia. It offers basic definitions, as well as the legal framework and presents the current state of the policies relating to working with these groups. In addition to the standard treatment of the existing literature, data were collected through semi-structured interviews with employees of institutions that work directly with asylum seekers. Also, the problems asylum seekers face every day are presented, from the legal constraints and denied the opportunity to learn the language or participate in the labor market.*

The paper offers suggestions and measures to raise public awareness, sensitization and reducing xenophobia and discrimination, including the organization of various events, which would include marginalized groups, as well as volunteers and citizens.

Keywords: *asylum seekers, social integration, public, problems of integration, awareness.*